

Nowi użytkownicy języków mniejszościowych: biegłość, odmiana i procesy zmian streszczenie popularnaukowe

Wszystkie języki nieustannie zmieniają się i ewoluują. Niektóre języki rozwijają się powoli, nieznacznie zmieniając swoje struktury z jednego pokolenia użytkowników na następne. Dzieje się tak szczególnie w sytuacji, w której języków używa się w jednorodnych populacjach i które mają silne wsparcie instytucjonalne, takie jak szkoły i organy zarządzające, mogące skutecznie utrzymywać jego odmianę standardową. W przeciwnej sytuacji, kiedy języki są używane w bardziej heterogenicznych populacjach i mają niewielkie wsparcie instytucjonalne, często zmieniają się znacznie szybciej, zwłaszcza w sytuacji, kiedy wielu użytkowników języka mniejszościowego, mówi innym jako ojczystym. Wydaje się to sugerować, że proces uczenia się języka jest jednym z czynników wpływających na sposób jego ewolucji.

Językoznawcy od dłuższego czasu wysuwają hipotezę, że nauka drugiego języka jest jednym z procesów napędzających zmianę języka, muszą jednak jeszcze dostarczyć wystarczających dowodów empirycznych, aby dokładnie zilustrować działanie tego zjawiska. Jedną z trudności jest fakt, że zmiana języka z reguły zachodzi na tyle powoli, że zwykle można ją zaobserwować poprzez analizę post-hoc. Inną kwestią jest założenie, że celem osoby uczącej się drugiego języka jest ten jego wariant, którym biegle posługują się jego natywni użytkownicy; oznacza to, że różnice w strukturze języka używanego przez uczniów, którzy nie realizują tego celu, są uważane za „błędy uczniowskie”, a teza, że takie różnice spowodują długoterminową zmianę języka, była często odrzucana. Jednak, podobnie jak same języki, docelowy wariant języka podlega ciągłym zmianom zarówno u osób uczących się danego języka, jak i biegłych jego użytkowników.

Jako teoretyczny punkt wyjścia, proponowane badania będą opierać się na koncepcji Utrwalenia Językowego (ang. Linguistic Entrenchment), odnoszącej się do procesu poznawczego, w którym jednostki nieustannie reorganizują i dostosowują wiedzę komunikacyjną. Dzięki poznawczemu Utrwaleniu struktur językowych, ludzie potrafią zrozumieć i wytworzyć struktury języka w sposób nieświadomy, automatyczny i szybki. Ponieważ kluczowym sposobem na osiągnięcie Ugruntowania Językowego jest powtarzanie i ćwiczenie, logicznym jest, że Ugruntowanie jest ściśle związane z procesem uczenia się; trwa ono również przez całe życie każdej uczącej się osoby. Aby zilustrować sposób, w jaki Ugruntowanie działa na przetwarzanie naszego języka, proszę rozważyć następujące poprawne gramatycznie zdanie w języku angielskim: *The old man the boat* [starczy obsługują tę łódź]. Większość czytelników dotrze do kropki na końcu zdania, nie zauważając, że *man* jest w tym zdaniu czasownikiem. Wynika to z faktu, że z powodu wysokiej częstotliwości kolokacji *old man* [stary mężczyzna] i jej typu w formie PRZYMIOTNIK RZECZOWNIK jest ona znacznie częstsza niż *man* jako czasownik. Podobnie jest w polskim przykładzie: *Auto uderzyło dziecko*. Ze względu na synkretyzm przypadków i dość swobodny szyk zdania, nie jest jednoznaczne, czy agentem jest *auto*, czy *dziecko*. Niemniej jednak, bez podanego kontekstu, biegli użytkownicy polszczyzny w przeważającej mierze zinterpretowaliby *auto* jako agenta, z powodu stosunkowo wysokiej częstotliwości strukturalnego typu AGENT CZASOWNIK PACJENT.

Dwie postawione w projekcie hipotezy głoszą, że Utrwalenie Językowe (tj. płynność funkcjonalna) jest celem w procesie uczenia się drugiego języka oraz że Utrwalenie Językowe jest mierzalne. Pomiar Utrwalenia pozwoli nam zrozumieć, czy odmienności w strukturach językowych danej osoby, które nie odpowiadają założonym celom pedagogicznym lub są odległe od odmiany standardowej, są płynne (tj. z powodu ciągłego procesu uczenia się) lub czy są stabilnymi cechami idiolektu tejże osoby.

Te hipotezy zostaną przetestowane poprzez zbadanie dwóch języków mniejszościowych w Polsce, którymi posługują się Nowi Użytkownicy: kaszubskiego i wilamowskiego. Są one uważane za zagrożone, jednak ostatnio odnotowały wzrost działań rewitalizacyjnych. Dane językowe zostaną wielokrotnie pozyskane w tej samej grupie Nowych Użytkowników tych języków, w wysoce ustrukturalizowany i porównywalny sposób. Na potrzeby tego projektu, za Nowych Użytkowników uważa się osoby, które same rozpoczęły naukę i posługiwanie się językiem mniejszości, nie będącym ich językiem prymarnym, w którym się wychowali. Perspektywa Nowych Użytkowników jest interesującym kontekstem do testowania tych hipotez, ponieważ w sytuacji zagrożenia i rewitalizacji języka, Nowi Użytkownicy zaczęli odgrywać znaczącą pod względem liczbowym i społecznym rolę w społeczności językowej (np. jako nauczyciele języków, działacze na rzecz praw językowych itp.). Oznacza to, że utrwalone rozbieżności w strukturze języka Nowych Użytkowników są modelowane na większą część społeczności językowej, przeciwnie niż w sytuacji większego języka, gdzie te rozbieżności nie mają szansy być modelowane na większość użytkowników, jednocześnie zapewniając wkład w trwający proces Utrwalenia Językowego, zarówno u Nowych Użytkowników, jak i u użytkowników 'natywnych'.

Testując wyżej wspomniane hipotezy w ramach teoretycznego modelu Utrwalenia Językowego w kontekście Nowych Użytkowników, badania te dotarczą bezpośrednich dowodów na związek pomiędzy uczeniem się języka a rozwojem idiosynkratycznych odmian języka, a także skonwencjonalizowanymi strukturami wariantów, znalezionych w idiosynkratycznych odmianach w całej społeczności językowej.